

DWOJ (695) nm

dwój, dwoj-.

sg m N dwój (14) [w składni zgody]. ◇ G dwoj(e)go (1) *Leop* [w składni zgody], dwojga (1) *ModrzBaz* [w składni zgody]. ◇ A dwój (22) [w składni zgody]. ◇ I dwoim (3) *PatKaz III*, *BielKron*, *StryjKron*, dwojem (1) *MurzHist* [w składni zgody]. ◇ L dwoim (3) [w składni zgody]. ◇ f N dwoja (29) [w składni zgody]. ◇ G dwojój (15) [w składni zgody]; -ój (2). -(e)j (13). ◇ D dwoj(e)j (2) [w składni zgody]. ◇ A dwoję (68) [w tym: w składni zgody (23), w wyrażeniach przyimkowych (40)]. ◇ I dwoją (2) [w składni zgody]. ◇ L dwojój (7); -ój (1), -(e)j (6) [w składni zgody]. ◇ n N dwoje (136) [w tym: w składni zgody (41), w składni rzędu (34)]. ◇ G dwojga (43) [w tym: w składni zgody (8), w składni rzędu (15)], dwoj(e)go (2) [w składni zgody] *OpecŻyw*, *ArtKanc*. ◇ D dwoj(e)mu (2) [w składni zgody] *BielŻyw*, *SkarJedn*, dwojgu (2) [w tym: w składni zgody (1) *BibRadz*], *RybGęśli*. ◇ A dwoje (203) [w tym: w składni zgody (53) w składni rzędu (47), w wyrażeniach przyimkowych (46)]. ◇ N a. A dwoje (36). ◇ I dwojgi(e)m (6) [w tym: w składni zgody (2) *BielKron*, *SkarKaz*; w składni rzędu (2) *SkarJedn*, *SkarKaz*], *MurzOrt*, *RejWiz*, dwoim (3) [w składni zgody *WróbŻółt*, *KromRozm III*, *KuczbKat*], dwoj(e)m (2) [w tym: w składni zgody (1) *Mącz*], *GórnRozm*. ◇ L dwojgu (14) [w tym: w składni zgody (9) *MurzNT*, *KromRozm II*, *Leop*, *BibRadz*, *RejPos*, *Strum*, *WujNT* (2), *SarnStat*; w składni rzędu (2) *BibRadz*, *BudBib*], *GliczKsiąż*, *GostGosp*, *CzahTr*, dwoim (4) [w składni zgody] *FalZioł*, *KuczbKat* (2), *StryjKron*. ◇ pl N m pers dwoi (4) [w składni zgody]. subst dwoje (19) [w składni zgody]. ◇ G dwoich (6). ◇ A dwoje (43) [w składni zgody]. ◇ I dwoj(e)mi (1) *Mącz* [w składni zgody], dwoimi (1) *Strum* [w składni zgody]. ◇ L dwoich (3) [w składni zgody (2)].

Składnia orzeczenia: dwoje [kogo, czego] jest, było (18), dwoje [kogo, czego] są, byli, były (8); dwoje [kogo, czego] jest, było OpecŻyw, MiechGlab, KromRozm III (2), BibRadz, GórnDworz, HistRzym (2), RejPos, RejZwierc, CzechEp (2), KochFr, KochWr, WujNT; dwoje [kogo, czego] są, byli FalZioł, Leop, StryjWjaz, KarnNap; dwoje [kogo, czego] jest, było; dwoje [kogo, czego] są, byli, były GliczKsiąż (1 : 1), BielKron (1 : 1), SkarŻyw (1 : 2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Liczebnik zbiorowy (698) :

a. *W funkcji liczebnika zbiorowego i głównego; binus, duo, duplex, geminus Mącz, Cn; geminatus Cn (498) : Wszakże tha iedność/ z czymkolwie fie złączy dwoie czyni KłosAlg A2; gdy wezmę cztyrzy kroć dwoie/ bedzie ołm KłosAlg A3v; Duo, Dwá/ dwie, dwoye. Mącz 97d.*

W połączeniu z rzeczownikiem lub zaimkiem przedmiotu liczonego (czasem z jego elipsą) (327):

*W składni zgody (liczebnik odmienia się według deklinacji zaimkowej) (168): ZapWar 1503 nr 1926, nr 1927, 1504 nr 1946; OpecŻyw 1v; HistJóz C4v [2 r.], E; FalZioł I 107c, IV 23c, 24c, V 100v; nam pożyczty przyrodzenie dwoie tilko wízy á iedny wíta BielŻyw 98, 50, 116; MiechGlab kt, *2v, 1 [2 r.], 76; zwali thę Liczbę [dwoje] łtarzy mędrći zgodą towarzyŹtwa/ y łprawiedliwoścía/ iż fie w dwoich częścíach kocha rowno rozważonych. KłosAlg A2, A2; LibMal 1545/96, 99v, 1554/183v; KromRozm I F3v; KromRozm III D; GliczKsiąż P5v; A łtąd fie waśń záczeńá w tym dwoim narodzye/ Zaźrzác ieden drugyemu mieyfcá w onym grodzye. RejWiz 116v; I wczynił Bog dwoie łwiátłá wielkie [duo luminaria magna] Leop Gen 1/16, 1.Reg 25/18, 2.Reg 16/1, Ez 37/22, 2.Mach 12/16, Act 27/41,*

Eph 2/15; *UstPraw* G3v; *RejZwierz* 100v; *WyprKr* 109v; Dwoie pokolenie y połowicá trzeciego *BibRadz Num* 34/15, *Ios* 14/4, 1.*Par arg*, I 411 *marg*, 476 *marg*; *Goski* A16v; z dwoiey máteriey/ to iest/ ná łpodku kámienne/ á ná wirzchu z drzewá Libáńskiey gory *BielKron* 78, 119, 153v, 242v, 277, 291v (18); Tim ci Polłka urołła/ a granice swoie Rozciągnęła łzyroko miedzy morza dwoie. *KochSat* A2v; Binonimus, Który dwoye imię ma. *Mqcz* 25b, 25b, 110c, 163c, 195d, 377a (14); Warz páłternak w dwoiey wodzie/ á dwoię odlawfzy w trzeciá wodę przylož Sáłaty *SienLek* 110, 8v, 102v, 110, V; przyniefiono było dwoie wierfze/ iákoby miály być iedne páná Reyowe/ á drugie páná Ianá Kochánowłkiego *GórnDworz* Nv; *GrzepGeom* L3v; *HistRzym* 14v; á chcialbyś ná dwoie gody/ ále podobno oboie tráćifz *RejPos* 74v, 223v, 297; *RejPosWiecz*³ 97, 99; Grékowie: [...] nie tylko Chryftulá łtracili/ [...] ále łtráćili y królełtwá łwé/ Céłárłtwo dwoie/ Ksíęłtw y pańłtw bárzo wiele *BiałKat* 128v; *GrzegŚm* 35 [2 r.]; *HistLan* F3; tedy vkaże co iest zá rozność miedzy tym dwoim Przykazánim *KuczKat* 345, 145, 325, 345; *RejZwierz* 126v [2 r.]; *BielSpr* c; *WujJud* 28, 52v; *BudBib Gen* 25/23, I 219, *Ez* 41/18, 23, 24 [3 r.]; *Strum* G2v; *CzechRozm* 154; *ModrzBaz* 78v [2 r.], 134v; Kto fię temu dwoiemu iego byćiu w Rzymie y wyćiekániu Piotrá S. do inych kościołow połługi [...] przypátrzy *SkarJedn* 98; Y połłáł mu dwoy libellus *SkarJedn* 213, 251, 271 [2 r.], 316; *Oczko* 24, [40], [42]; *SkarŻyw* 31 [2 r.], 352; czworo Blizniát żywych iednym rázem porodziłá/ dwoie męzczyzny/ á dwie dziewce. *StryjKron* 345, 305, 350, 390, 702; *NiemObr* 142; *ZapKościar* 1584/50; *ReszPrz* 76, 78; *KochPieś kt*; *PudłFr* 68; *ArtKanc* M16v; *Paprup* 13; *Calep* 130b; *GostGosp* 60; W tych dniach miałem dwoie pisanie wń *ActReg* 124, 128; *GórnTroas* 13; *KochCz* A4; byli [J. Kochanowski i A. Nidecki] in rei veritate dwoie lumina zacné Korony Polłkiey. *KochCzJan* A2v; *LatHar* +++, 188, 332 *marg*; ále áby fię obuli w trzewiki/ á nie obłoczyli dwu łukien (*marg*) To iest, áby nie mieli dwoich łzat, dla odmiány. (-) *WujNT Mar* 6/9, s. 17 *marg*, 27, 382, 386, 396; *WysKaz* 14; *JanNKar* A3v, G; W Polłkim ięzyku confunduiá *Mutuum á Commodatum*, té dwoie łłowá zowiąc pożyczánim. *SarnStat* 1272; *Tranflapfa citatio* słtawa fie z łtrony Actorá, gdy przełłapi Roki iedné áłbo dwoie dla iákich przyczyn, tedy Potym *ad Tranflapfam citationem* pozywa. *SarnStat* [1281], 550, 730; *PowodPr* 13; *CiekPotr* 29; Dwoie przednieyfze rołkazania/ vmieráiąc P. IEZVS [...] zołtáwić [...] raczył: Iedno/ ábyłmy fię łpolnie miłowáli: drugie/ ábyłmy pokoy miedzy łobá y zgodę świętá záchowáli. *SkarKazSej* 664b; Názbysteś go wyćiągnáł: Przedałś zá dwoie Pieniádze/ podłe rzeczý y towáry swoie. *KlonWor* 66.

W składni zgody (liczebnik odmienia się według deklinacji rzeczownikowej) (zawsze w połączeniu z rzeczownikiem rodzaju nijakiego) (12): Na tęp dwoigu przykázaniu [*in his duobus mandatis*]/ włzyłtek zakon i prorocy zawińęli. *MurzNT Matth* 22/40 [*idem WujNT*]; *KromRozm II* r3v; *Leop Matth* 22/40; Abowiem był Moizefz oddáł dziedzićtwo dwoygu pokoleniu/ y połowicy pokolenia [*duabus tribus et dimidia*] zá Iordanem *BibRadz Ios* 14/3, I 383v *marg*; *RejPos* 229v; *Strum* C4; *SkarJedn* 165; *WujNT Matth* 22/40, s. 93; Iełcze o dwoygu łáadowym Stárołtwie. *SarnStat* 77; TYm dwoygiem ziąwieniem/ ktore tá Ewángelia przekłáda/ [...] P. IEZVS, wiele dobrego do vczniow swoich wnośi *SkarKaz* 203a.

W składni rzádu (rzeczownik przedmiotu liczonego w G pl) (72): *OpecŻyw* 28v; *PatKaz III* 131; *FalZioł I* 123d, 124b, V 99; *MiechGlab* *7, 42, 57, 68; wyedney włfy za wágrowczem dwoye kony

yednego szywego a drugiego plowego vkradl *LibMal* 1545/106, 1545/106, 1546/109v, 1554/183v; *GliczKsiąż* H8; *RejWiz* 39; *Leop Gen* 46/27, *Lev* 14/22, *Num* 6/10, 7/3; *BibRadz Lev* 15/14, 4.*Reg* 4/1, 4.*Esdr* 6/49, 2.*Mach* 12/16, *Luc* 18/10; Wnet Rebeká była brzemienna dwoygiem dzyeci. *BielKron* 14; Były przy Hisbofet dwoie kfiążąt z narodu Beniámin *BielKron* 69v, 14, 37v, 214v, 299, 328v, 329, 331v; *SienLek* V2; *GórnDworz* O5; Corko miła/ dwoie kfiążąt przyiácháło/ á káždy prósi ciebie zá małżonkę [!] łobie *HistRzym* 13v, 13v; A ci vbozſzy/ tedy przynamnieny był powinien dáć dwie ſinogárliczce ábo dwoie gołábiątek młodych. *RejPos* 56, 55v, 149v, 296v; *RejZwierc* 28; *KochMon* 23, 28; ktore [jezioro] było wizerzą ná dwoygu ftáiań [*stadia duo*] *BudBib* 2.*Mach* 12/16, *Lev* 14/4, *Cant* 4/5; Tám k niemu dwoie Kfiążąt Rzełkich przyiecháli *StryjWjaz* B; *SkarŻyw* 45, 46, 48, 193 [3 r.]; *StryjKron* A6, 260, 622; *CzechEp* 322; *GórnRozm* F4v; *KochSz* B4v; W Gálácie dwoie Paniąt zacnych było *KochWz* 138; *WyprPl* C3; Dwoie ludzi wftąpiło [*duo homines ascenderunt*] do koſcioła áby fię modlili: ieden Pháryzeufz/ á drugi Celnik. *WujNT Luc* 18/10 [*idem BibRadz*], *Luc* 2/24, *Ioann* 8/17; *JanNKar* Bv; TO ieſt konterfekt krolá cnotliwego, Dwoygá pańſtw *KlonKr* E2v, E4; *KmitaSpit* A4 [2 r.]; *PowodPr* 35; *SkarKaz* Oooo3a.

W składni rzqdu (rzeczownik przedmiotu liczonego w G sg) (4): yednemv myáſſa wyáprzewego ftuką y dwoye chlieba vkradl *LibMal* 1546/121; y dawano im ná káždy dzień dwoie bydłá y dwie owce [*et dabantur eis duo corpora quotidie et duae oves*] *Leop Dan* 14/31; *BibRadz Lev* 23/17; *BielKron* 63v.

Z elipsą rzeczownika przedmiotu liczonego, z wyrazem nieodmiennym oraz ze składnią dwuznaczną (72): *ZapWar* 1508 nr 2042, 2043; *BierEz* M; przikázaniá ſie boże⁸⁰ ięła/ ij dwoie łobie ku nawyſſemu wypelnieniju/ wybrała. *OpecŻyw* 1v; *FalZiol* IV 35c, V 17b [2 r.], 17c, 23c; iż go dwoie dzieci wołáły *BielŻyw* 37; *GlabGad* D6v; *WróbŻołt* 67/14; *RejJóz* F6 marg; *LibMal* 1551/160v; Gdy záś miedzy dwoigiem i/ takim/ náidzieſię [!] ktory wokálifz *MurzOrt* B2, B2; *KromRozm III* E6v; Iż Kryftus ieſt pokoy náſz/ ktory zdwoich vtzynił iedno [*qui fecit utraque unum Vulg Eph* 2/14]/ y żydy y pogány w iednym cíele Pánu Bogu przes krzyſz. *KrowObr* 181; *RejWiz* 56; *RejFig* Aaa5v, Bbb; *BielKron* 8v, 14, 27, 93, 192 (10); bo zá thą ſpráwą muſiáłoby vroſć dwoie *principium*, iedno *abſolutum*/ á drugie *principium principiatum* *SarnUzn* E3; *SienLek* V; *RejAp* 81; *GórnDworz* O5, O5v; *GrzepGeom* L3v, N; *BialKat* 1; *BielSpr* 32v; *BudBib Ez* 41/24; *Strum* Gv; *BudNT* Kk8; *CzechRozm* 79; *SkarJedn* 269; Nierádziłá dwoygá Beneficyum trzymác *SkarŻyw* 582 marg, 119; *KlonŻal* B3v; Ziednego Staroſtwa dwoge y troie tzinil. *PaprUp* 14v; *Calep* 449a; *GostGosp* 108; *GrochKal* 10; *JanNKar* E2, E4v, F, Fv, F3; *JanNKarGórn* Hv [5 r.]; *JanNKarKoch* D4v; vftáwuiemy/ áby żaden dwoygá ftároſtwa ſádownego dżierzeć niemógł. *SarnStat* 77; á niemogá záś dwoygá mieyſcá w Rádzie záſiádác. *SarnStat* 78 [*idem* 335] 129 [2 r.], 133,335, 545; *GostCast* 4, 36.

W zestawieniach liczebnikowych z liczebnikiem głównym (3): *LibLeg* 11/140v; Sádok teź młodzienciec mężny rycerz/ y z domu oycá iego przednieyſzych było dwádziefciá y dwoie [*principes vigintiet duo*] *BibRadz* 1.*Par* 12/28; Przeto Niedźwiedzye przypadſzy/ záiedli ich czterdzyeſci y dwoie. *BielKron* [85²].

W charakterystycznych połączeniach:

W składni zgody (liczebnik odmienia się według deklinacji zaimkowej) z rzeczownikiem w. nijakiego: *dwoje bycie, cesarstwo, ciało, cięcie, cudo* (2), *drzewo* (5), *jajce, kazanie* (4), *krolestwo* (3), *księstwo, lekarstwo* (2), *mężobojstwo* (2), *miejsce, mniemanie* (2), *morze* (2), *naczynie* (2), *napominanie, narodzenie, oblicze* (2), *odzienie, pisanie, pokolenie* (3), *poselstwo, prawo, przedmieście, przykazanie* (5), *męskie przyrodzenie, przyrzeczenie, purgowanie, rozkazanie, słowo* (2), *stajanie, starostwo, stąpienie, strzelbiszcze, święcenie, święto, tchnienie, wino 'owoce' wniebowstąpienie* (2), *zaczęcie, zaćmienie* (2), *zakazanie, zawieszenie, zjednoczenie*; z rzeczownikiem r. nijakiego na -ę: *dwoje imię* (7); z rzeczownikiem zbiorowym lub oznaczającym zbiorowość: *dwoje liście, lud* (2), *narod* (3), *pacierze koralowe, tłuszcz, wojska* (3); z rzeczownikiem łacińskim lub pochodzenia łacińskiego zakończonym w l. mn. na -a: *dwoje compatibilia, corosiva, lumina*; z rzeczownikiem r. żeńskiego: *dwoja burda, część, farba, jedyność, konstytucja, kraina* (2), *nadzieja, owca, szata, twarz, wina, woda* (4), *wola*; z nazwą miejscową: *dwoj (-a): Antyjocha, Galilea, Indyja, Oldenburg, Sarmacja* (2), *Sarmatska kraina, Tatarska ziemia*; z rzer. męskiego: *dwoj dar, dział, głos, charakter, libellus*, (3), *mężczyzna, pieniądz* (2), *początek, postrzał, rejestr, rozdział*; z rzeczownikiem używanym tylko w l. mn. lub oznaczającym przedmiot używany zawsze w parze: *dwoje boty, drzwi* (3), *forbotki, gody, księgi, książki* (9), *ludzie, poroczki, roki* (2), *światła 'księżyc i słońce'* (2), *taczki, trzewiki, uszy, wiersze, wrota* (4).

W składni zgody (liczebnik odmienia się według deklinacji rzeczownikowej [tylko z rzeczownikiem r. nijakiego]): *dwoje pismo, pokolenie* (2), *przykazanie* (4), *rozkazanie, stajanie, starostwo, zjawienie*.

W składni rzędu (z G pl) z rzeczownikiem r. nijakiego: *dwoje krolestw, państw, stajań* (3), *świadectw, zioł* (2); z rzeczownikiem r. nijakiego na -ę: *dwoje bliźniąt, charciąt, chłopiąt* (2), *gołąbiąt* (5), *gołąbiątek* (2), *imion, koźląt, książąt* (11), *kurcząt, małpiąt, pacholąt* (4), *paniąt, ptasząt, synogarłąt, zwierząt* (3); z rzeczownikiem oznaczającym osoby niedorose: *dwoje dziątek* (6), *dzieci, dzieweczek*; z rzeczownikiem r. żeńskiego: *dwoje gęsi, owiec* (2); z rzeczownikiem r. męskiego: *dwoje charakterów, koczokodanow, koni* (2), *pieszkow, razow*; z rzeczownikiem używanym tylko w l. mnogiej; *dwoje drzwi, ksiąg (książek)* (4), *ludzi* (6).

W składni rzędu [z G sg]: *bydła, chleba* (3).

W składni dwuznacznej: w formie G sg: *dwojga czoła, dziedzictwa, miejsca* (2), *pisania, pokolenia, przyrodzenia [męskiego], starostwa*; z rzeczownikiem używanym tylko w pl: *dwoje dzieci* (17), *drzwi* (2), *wici* (3); z wyrazem łacińskim lub pochodzenia łacińskiego na -um: *dwoje beneficjum, iugerum, principium, remedium*; z różnymi literami (15).

Przysłowie: Z dwoyga złego mnieyŹe obieray RejJóz F6 marg; GosłCast 36.

α. O dwu osobach różnej płci, parze [w tym 4 r. o parze zwierzęcej (4)] (48) : GliczKsiąż A2v; KrowObr 221 [2 r.], Leop Mar 10/8; BibRadz 4.Ezdr 12/20; BielKron 1v, 3v, 4; RejPos 100v; gdy [Fines] *dwoie záftawŹy ná Źwowlolnym grzechu/ oboie mieczem ku ziemi przebił. RejZwierc 33 [idem WerKaz 296], 46v; WerKaz 282, 296; Z zacnych/ zacni/ zacnémi po wŹzé látá będą/ To dwoie/ gdy ná łáwie małżeńŹkiéy všiędá. OstrEpit A2v, A3; y będą dwoie w iednym cíele. A ták iuŹ nie łá dwoie/ ále iedno cíáło [et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro.] WujNT Matth 19/5-6 [przekład tego samego tekstu KrowObr 221 [2 r.], Leop Mar 10/8, BielKron 1v, 3v, WerKaz 282, WujNT Mar 10/8 [2 r.], Eph 5/31], Mar 10/8 [2 r.], Eph 5/31.*

W składni rzędu (rzeczownik przedmiotu liczonego w G pl) (19): KromRozm III E6v; GliczKsiąż Q2; A gdy było wieczor/ odefzli ich fludzy łamych dwoygá/ wkładł fie Holofernes/ będąc opity vlną. BielKron 113v; GórnDworz X7v; iż ich dwoie było Adam y Ewa. RejZwierc 10; CzechEp 321; KochFr 16; Wiará Rzymłkiey łtolice was dwoie złączyła. SapEpit. B4v. Cf »dwoje ludzi«.

W konstrukcji przyimkowej: z + G sg (4): Leop Gen 7/9, 15; Y z káždego zwierzęcia y z káždego ciála/ dwoie z káždego (rodu) [bina ex omnibus] w wiedzyfz do łkrzynie [...] łámiec y łámica będą. BudBib Gen 6/19, Gen 6/20.

Wyrażenia: »dwoje a dwoje« = po parze (2): wefzłó do Noego w Korab/ dwoie á dwoie [bina et bina]/ ze wfzelkiego ciála w ktorym był duch ożywiájący. Leop Gen 7/15, Gen 7/9.

»dwoje ludzi« = mężczyzna i kobieta (11): A ty wfłyfłkye nyedofłátki y zakály [...] ono dwoye pirwfłych ludzi ná wfłyfłtko potomfłtwo fwoye/ [...] włáło. KromRozm III A7v; MrowPieś A3v; GliczKsiąż D2v; KochZuz A5; GórnDworz S4v, Cc5v; HistRzym 115v; że tho dwoie ludzi/ brát y fíołtrá náfzá/ záczeńi then łtan małżeńfłtwá fwiętego KarnNap G2v; SkarŻyw 259; ArtKanc N11v; OstrEpit A2v.

»oboje dwoje« (2): a Iefłibi Pán bog Raczel oboye dwoye Rafzem wfzacz łtego swata ZapKofłcier 1583/40; y fzyefłznał Andrzy Gvlyk y smálfzonką swoyá Anná yfz nyewfzely oboye dwoye fłubanya przedaczy ZapKofłcier 1584/42v.

»pierwszy dwoje« = Adam i Ewa [szyk 1 : 1] (2): KromRozm III A7v; Tegoć nas chytre iábłko nábwáwiłó/ Ktore ták fmaczne pierwfzym dwoygu było RybGęfłi D.

β. *O dwu rzeczach, kwestiach, częściach itp. [w tym 34 r. z zaimkiem to] (117) : FalZioł I 94a, II 16b, V 98, 102v, 114v, 115, 116v; KromRozm II q4v; RejWiz 50, 80v, 174v; BibRadz I 3 marg, Job 13/20; BielKron 69v, 107v; SarnUzn E6; á korzeń tego dwoygá złego/ iny nie iefł GórnDworz Ee3v, X7v [2 r.]; Superficies tylko tho dwoie ma/ że iefł długa y fzeroka. GrzepGeom Cv; HistRzym [39]v, 66; RejPosWiecz² 91; RejZwierc 147; By rozum był przy młodości/ [...] Mniefy by ná fwięcie trofłk było/ By fie to dwoie łączyło KochOdpr A4v, Bv; Oczko 33; ReszPrz 48; Ze co w głowie miał/ to mógl y wymówić fnádnief: Nie káždemu to dwoie zarázem przypádnief. KochTarn 74; PudłFr 76; á krol náfz tylko nam to dwoie powinien/ fpráwiedliwofłć/ á obronę. GórnRozm C2; á wolnofłciá ktora iefł połrządkiem miefdzy tym dwoiem [pokorą a tyranią]/ áni vmie pomiernief w zgárdzić/ áni iey vmie ták vżyć iáko potrzebá. GórnRozm M3v; GrabowSet E; SarnStat 105; CzahTr H2.*

Przysłowie: iż lepfze iedno dziś niż dwoie iutro RejZwierc 37v.

Zwrot:»obierać sobie jedno z tego dwojga« = utrum libet eligere Cn (2): obieray łobie iedno s tego dwoygá/ áłbo gárdłó mułifz dáć [...] áłbo mnie poymi s krolefstwem BielKron 100v, 106v.

Wyrażenie: »jedno z(e) dwojga, ze dwojga rzeczy jedna« = utrumlibet Cn (5 : 1): RejJóz E8v; To oboye błáđ/ áłbo ya nyerofłumyem. (-) Yedno z tego dwoygá. KromRozm II b4; HistRzym 23v; OrzJan 86. Cf »obierać sobie jedno z tego dwojga«.

Wyrażenia przyimkowe: »na dwoje« (37): OpecŻyw 149; LubPs gg2v; Przetnićie to dziecię żywe ná dwoie [in duas partes]/ daycięz iedney iednę połowicę/ á drugiefy drugá Leop 3.Reg 3/25; Potym kazał go [...] koły ná dwoie rofłtárgnáć BielKron 102, 235; RejAp 102, Ee2v; BielSpr b3v; Dichotomos

– Na dwoje rozerzniony. *Calep* 319a; *LatHar* 714; *WujNT Mar* 15/38; *JanNKarKoch* E4; Metiuáf ná dwoie iák śledziá rozdárto. *KlonWor* 32, 32.

~ *Zwrot*: »na dwoje (roz)dzielić (się), być rozdzielony« [szyk zmienny] (15 : 2): ale iż ich było wielkie woysko przeto przijechawszy do Sędomirza rozdzielili sie na dwoie. *MiechGlab* 7, 17; *LibLeg* 11/45; *LubPs* dd5; *BielKron* 38v, 46, 99; *RejPos* 343; *RejZwierc* 48v; *BielSpr* 11; *WujJudConf* 100; *SkarJedn* 208; *ActReg* 6; *Calep* 131b; *LatHar* 282 marg; *JanNKarKoch* Ev, G2.

W przen (6):

Fraza: »rozumki na dwoje się dzielą« = *ktos jest obłudny, chytry, wykrętny* (1): Ale iż ty rozumki na dwoie sie dzielą/ [...]. Tām iedno ná chytroftki wiechę wyftawiono/ A ná wykrętne kftały ten narod [Włochów] Íprawiono. Tām iedno co wykręcić to iuz mądra głowá/ A opák wyftawowác pozłóciíte łłowá. *RejZwierc* 240v.

Zwroty: »na dwoje bywać, iść« = *mieć niepewny rezultat* (1 : 1): ázaś nie słychał iż walká ná dwoie bywa *BielKron* 55v; iż lepiej sie nieprzyácielowi otrząfnąć niżli mu w ręce wleść/ bo ielzcie ná dwoie grá idzie. *BielKron* 355.

»dzielić na dwoje [od kogo] serce« = *dwom panom służyć* (1): ábyś nigdy nie dzyelił ná dwoie od niego serczá swoiego/ gdyż słyfzyłz [...] iż on niechce nigdy łługi thákyego/ ktory dwiemá pánom łłuzyc chce *RejPos* 240.

»mieć na dwoje« = *mieć do wyboru* (1): A ty łobie obieray łmácznieyłze potráwy. A to iuz małz ná dwoie/ á włztyko s korzeniem/ Stárayze sie ábyś był pocźciwym łtworzeniem. *RejWiz* 158.

»na dwoje się rozumieć« = *dwojako rozumieć* (1): Łácinłki łtary przekłád ná dwoie łię rozumieć moze *BudNT* li. ~

»na dwoję« = *bifariam Cn* (32): Máthyałz [...] połłał ná dwoję woyská swoie [...] iedno do wielkiej Polłki/ drugie do Wieluńłkiej łiemie *BielKron* 395v, 351; *Discindo*, Ná dwoję álbo yedno od drugiego odrzezuyę. *Mącz* 372a.

~ *Zwrot*: »na dwoję (roz)dzielić (się), rozedrzeć się, rozerwać, rozciąć, rozerznąć; być rozdzielony« = *scissum esse in duas partes Vulg* [szyk zmienny] (18) : 2 : 1 : 1; 2): *GlabGad* O7; *MurzHist* B2; *GroicPorz* ffv; *KrowObr* 130v; *BibRadz* 1.Par arg; Przyćiągnęli do Kráková ná dwoję woysko rozdzieliwłszy *BielKron* 367, 226, 289v, 327 [2 r.], 327v, 352v; *SienLek* 111; *GrzegŚm* 33; *GrzepGeom* C3v, G4v; *ModrzBaz* 89v; *StryjKron* 632; *NiemObr* 61, 169; rozerwáli Krolełtwo łwoie ná dwoję *GórnRozm* A2; *LatHar* 701; *WujNT Matth* 27/51; *JanNKarKoch* Gv; *SarnStat* 777.

W przen (4):

Zwroty: »na dwoję myśl broić« = *wahać się, być w rozterce* (1): A což ty małz vczynić gdy w tym łrzodku łtoifłz/ Rozumiem iż w tym łobie ná dwoję myłł broifłz. Iuzći wolno do złęgo k dobremu nie mozełz *RejWiz* 134v.

»na dwoję (bywać)« = *mieć niepewny rezultat* (2): Bitwá teź káżdá ná dwoję bywa/ álbo wygrána álbo łtrácona *BielKron* 406v, 309v.

»rozdwoić się na dwoję« (1): ták iż łye byłá rozdwoiłá ná dwoję włztyhká Szwáycerłka łiemia/ y bitwę domá wielką zwiodłszy/ iednego dnia máło łye włztyhká łiemia niewyłsieklá do gruntu. *OrzList* f. ~

»we dwoje« (5): *Leop Ez* 21/14; wnet z náfzych przepráwiło fie kilká tyfięcy we dwoie dáleko od fiebie/ iedni ná dole drudzy ná gorze. *BielKron* 406.

~ *Zwrot*: »we dwoje złożyć, zagiąć, skrzywic się« [szyk zmienny] (1 : 1 : 1): ták iż fzoftá kołdrę ná przodku Przybytku we dwoie [*duplices*] zagnież [!]. *Leop Ex* 26/9; *RejFig Cc2*; záwiną w furowe płotno we dwoie złożywfyz mocne *BielSpr* 73v. ~

»we dwoję« (2): Záfádzili pothym we dwoję dziála pod miáltem/ Pereni z Czechy miedzy Horfzakiem á broną Schábácką/ á Rogiendorf od Zydowfkiey forthy *BielKron* 312.

~ *Zwrot*: »we dwoję się potykać« (1): Signa bipartito conferre, We dwoję fie potykać. *Mącz* 25b. ~

b. *W funkcji liczebnika wielorakiego: dwojaki* [zawsze w składni zgody; liczebnik odmienia się według deklinacji zaimkowej (106), według deklinacji rzeczownikowej (1) dwojga rodzaju *ModrzBaz* 71] (107) : *BierEz* S3; *OpecŻyw* 130v, [192]v; *PatKaz I* 3v; OSet ieft dwoy/ ieden fuchy drugi wilgotny *FalZioł I* 147d, III 41a, IV 20a, 27d, V 26; Dziwował fie Ariftoteles dwoiemu pokoleniu ludzfkiemu, że iedni ludzie fą zli [...], Drudzi lepak fą dobrzy *BielŻyw* 88; potim przed nimi dwoie wino pił, á oboie chwalił ale wżzak fie lepiej podobało z wyfpu Lezbiefkiego *BielŻyw* 90, 31, 84; *GlabGad C*, F3, F5v, Gv, G2, H7v; *WróbŻółt V*8; *RejPs* 189; *RejJóz D*4v; *RejKup o*3; *KromRozm I* 04; *GliczKsiqż C*5, Ev; *LubPs V*5v; *GroicPorz o*2v; *KrowObr* 182v; *Leop Eccli* 50 arg; *RejZwierz* 40; *BibRadz I* 2v, 7v; MEDrcy dwoi byli/ Greccy y Włofcy. *BielKron* 121v, 2, 3 marg, 36v, 100, 333v, 471v; Stárzy mieli dwoye lófy/ álbo/ kámienie/ białe y czarne. Białemi wolno pufzczáli/ Czarnemi przekazowali. *Mącz* 31c; fą miedzy wámi dwoi fłucháczé *SarnUzn Bv*, F3v, F6; *SienLek* 16v, 64v, T4v; *RejAp* 24v; *GórnDworz X*7v; *HistRzym* 3; *RejPos* 53 [2 r.], 82, 126v [2 r.], 227v, 337v; *KuczbKat* 335; *RejZwierz* 26, 128v, 141v, 230; fzli piefzy y iezdni do rzeki Tybru vczyli fie pływác/ gdzie dwoy pożytek otrzymał/ y pot s fiebie omył y pływác náwykł dla przygody *BielSpr* 5; *WujJud* 152; *CzechRozm* 207 [2 r.]; Iedná głowá w cíele ludzkim dwoy ma rząd w członkách: Ieden niewidomy/ przez żyły/ [...] drugi widomy przez oczy *SkarJedn* 58, 58, 315; *KochPs* 89; *SkarŻyw* 46, 243, 268; *CzechEp* 160; *KochFr* 99; *KochPieś* 54; *LatHar* 399; Ma [język włoski] dwoie, a, iedno Lácińskie profte, [...] Drugiè Włofkie fwoie z áccentem wyfokiè *JanNKar C*4, C4 [3 r.], E2; *JanNKarKoch Ev*, F, Fv [3 r.], F2, F4v; DLA wwiárowániá fie tego wyfłętku, dwoie lékárftwo dáie ná to práwo *SarnStat* 754; *SkarKaz* 155b; *GosłCast* 27.

W charakterystycznych połączeniach: dwój (-a, -e) bacność, ćwiczenie, droga, 'sposób', drzewo żywotne, dziedzictwo, dzielność, forma, istność, jajca, kapłaństwo, krolestwo (2), kwiecie, lekarstwo 'sposób', lekkość, losy, lud, męczeństwo, mędrzy, miasto (2), miłość (2), mnimanie, moc, narod, nasienie, nauka, nieczystość, ofiara, omieszkanie, oset, patricii, plaga, pokolenie, potomstwo, przestrzezenie, przyczyna (6), rada, rząd (2), rzecz (11), saletra, słuchacze, sprawiedliwość, stan, światłość, urząd, usprawiedliwienie (2), wada, wesele, wilgość, wina, władza, złączenie, zwierzchność.

Wyrażenia: »dwoim obyczajem« = *dwojako* (1): yfz rzecz moze bycz półzwyączone dwoy obyczajem *PatKaz III* 94v.

teol. »dwoje (-a) przyrodzenie, natura« [szyk 2 : 1] (2 : 1): Złączenie dwoich nátur Páná Chrifft. w iedney perfonie. *KuczbKat* 30 marg; *CzechRozm* 22v; Perfoná Syná Bożego/ przyrodzenia dwoiego *ArtKanc* A12v.

»dwoj rodzaj« (8): *FalZioł* I 9d, 147a; á wízákož ich [wrzodów] dwoy rodzay ieft/ iż ieden ieft ciekaý/ á drugi fuchy *SienLek* 130v; Izali/ dla Bogá/ tą ípráwá nie ieft tákowa/ ktora dwu Rzeczyópolitych potrzebuie/ dla tych dwoygá rodzáiu ludzi [*huic duplici hominum generi*] *ModrzBaz* 71, 129; *SkarKaz* 483a [2 r.], Ooooo.

»dwoim sposobem« = *dwojako* (1): i tákże przeciwko panu nazemu/ dwoiem ípólobem potępiony bói wiedzimy *MurzHist* B2.

Wyrażenie przyimkowe: »we dwoję« (1): *dupliciter, duobus modis* – Dwoiako, wedwoię. *Calep* [344]b.

W przen (1) :

Zwrot: »być dwojego umysłu« = *być obłudnym, dwulicowym* (1): Grześńnikowie [...] wychędażaycie fercá/ (wy coście) dwoiego vmyflu [*duplices animo*] *Leop Iac* 4/8.

c. W funkcji liczebnika mnożnego; podwójny, dwa razy; *bifidatus, duplaris, duplex, geminatus* *Mącz* (90) : *BierEz* G; *KlerPow* 9; *FalZioł* IV 37c; *RejRozpr* Cv, G3; *MurzNT* 131; Bo dwoyć to bywa karanie/ y bić y łáyác *GliczKsiąż* G4, N5; Dwoie fugowanie [*binae incastraturae*] było w káżdym Forście *Leop Ex* 36/22, *Eccli* 50/2; *RejZwierz* 121v; Szata z zlotogłowu Altambafu s brunatnem Axamitem. V niei rekawi dwoie *WyprKr* 60, 108v; Było tho miáľtho wielkie dwoim murem opáľane *BielKron* 266v, 297; *Duplarii milites, Zołnierze dwóy zóld* mayácy. *Mącz* 98a, 9b, 24d [2 r.], 143b, 510b; dał mu dwoię zaplátę *RejPos* 210, 210v; *GrzegŚm ktv*; Iáko ieft wdzięczne małżeńftwo zgodne. Iuż záwždy dwoiá rádość y zálość dwoiá póspólu s łobá chodzi. *RejZwierz* 32 [*idem WerKaz*]; *BielSpr* 51; *Strum* F3v, N; *SkarJedn* 402; Z czego zárázem dwoiá podkáľá mię ízkodá: Iedná íżem domá iadł. druga że íię boię Byś nie rzékł/ żem wzgárdził chęć/ y wieczerà twoię. *KochFr* 114; *WerKaz* 304 [2 r.]; *ActReg* 135; *GostGosp* 10; *GostCast* 34.

W charakterystycznych połączeniach: *dwoj* (-a, -e) *broda, budowanie, drzwi, fugowanie, karanie* (2), *koszt, Krystus, mur, myto, nadzieja, pieniądze, podniesienie, pożytek* (4), *prawo, radość* (2), *rękawy* (2), *roboty, szkoda, ucisk, wiara, wojna, zapłata* (2), *zwycięstwo* (2), *żałość* (3), *żniwo, żóld*.

W połączeniu z liczebnikiem głównym (w mnożeniu); *dwa razy* (9): *PatKaz III* 140v; *UstPraw* Kv, K2; we dwu niedzieli (które są ze dwoygá siedmi złożone) *LeopPrzep* H4v; *Siedmkroć dżieięć wáľny kres ludzkiego żywotá/ [...] Oprocz w kim przyrodzenie czyrńtwe y ochotá Do tego/ nád dwoię pięć/ iefli co przybędzie/ To boleść/ á sídłá śmierć ítáwiáiąca wíżędzie* *GrabowSet* Ev; będzie winien káždému z ołobná tákże dwoie czwórnaście [*bis quatuordecim JanStat* 411] grzywien zá winę dáć *SarnStat* 469 [*idem* 843], 469, 500, 843.

Wyrażenie: »tyle dwoje« [w tym: z rzeczownikiem przedmiotu liczonego z G 9 r.] (36): Dopieroż więc kur zápoie/ Głóśniey niż przod tyle dwoie *BierEz* S4; Wezmi ziela íwięthego Iana/ [...] 1. część kwiecia chebdowego tyle dwoie *FalZioł* II 23; *RejKup* p8v; *LubPs* Qv; *KochZuz* A3; *BielKron* 248v; *Tantundem significat aeque tantum, Málem ták wiele/ álbo tyle drugie/ tyle dwoye. Mącz* 441a; biorą wto tyle dwoie miodu czyście odłzymowánego *SienLek* 65v, 57v, 64, 70, 99v, 111, 124v, 131; bo *Quadratum Iugeru^m* tylé dwoie ieft wíętfzé. *GrzepGeom* Nv, F3y, Nv [2 r.], N2; *BielSpr* 29, 34v [5 r.]; *BudBib* I 202v *marg*; *StryjKron* 105; *ReszList* 169; *ActReg* 162; názáiutrz po ś. Marćinie tyle dwoie ma oddáć/ pod winá *GostGosp* 42; Iż iefli ná czás zámiertzony nie odda, tedy tyle dwoie

przepada. *SarnStat* 1272; Iefli *extra regnum* przychodzi Munimentá szukác, tedy tyle dwoie, to iest, ná trzecié Roki vżyczáią czáfu *SarnStat* 1286, 627, 1272; woýfko ptakow legło/ Choćiaý im tyle dwoie ná pomoc przybiegło. *KmitaSpit* B2v.

Wyrażenia przyimkowe: »we dwoje« = *duplicato Calep* (4): A możeli być łowito/ tedy iefzcze lepiey wozy łtáwiác/ to iest we dwoie/ y ziemiá ofypác. *BielSpr* 63v; *Calep* [344]b.

~ *Zwrot*: »we dwoje płácić, wroćić« (1 : 1): tedy we dwoie [*duplum JanStat* 715] tym/ którym łzkodá iest vczynioná/ płácić máią *SarnStat* 302; we dwoie co wzięł niech wróći [*duplum eius quod recepit restituat JanPrzyw* 43]. *SarnStat* 943. ~

»we dwoję« (5): *BibRadz Ex* 28/16; Zwinie łnopek by kądziel/ we dwoję przepáfze *BielSat* B4v [*idem*] *BielRozm* 15; *SarnStat* 1274.

~ *Zwrot*: »we dwoję zapláćić« (1): A ktoby gwałtem co wzięł/ ma łtronie we dwoję zapláćić *SarnStat* 17. ~

Cf **DWOJBOŻANIN**, **DWOJDROGI**, **[DWOJENASTY]**, **DWOJGŁOWY**, **DWOJĘZYCZNY**, **[DWOJLIST]**, **DWOJLISTNY**, **DWOJMOWCA**, **DWOJMOWNY**, **DWOJNASOB**, **DWOJNASOBNY**, **[DWOJNAŚCIE]**, **[DWOJODNY]**, **DWOJOŻENIA**, **DWOJUSZNY**, **DWOJZAWIESISTY**, **DWOJZĘBY**, **DWOJŻENIEC**, **DWOJŻEŃSTWO**, **DWOJŻON**, **[DWOJŻONATY]**, **TYLEDWOJ**

ZZie